

Турбар Т.В.

аспірант,

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

УЧАСТЬ ШКОЛЯРІВ У ПРИРОДООХОРОННІЙ РОБОТІ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Стрімке загострення проблем взаємодії людини та природи вимагає від сучасного суспільства високого рівня екологічної культури, моральних якостей та досягнення гармонійних відносин у системі «людина-природа». У цих умовах встановлення меж споживацької позиції людини щодо природи стає імперативом, а формування екологічної культури підростаючого покоління – пріоритетним завданням педагогіки.

Проблемам природоохоронного виховання учнівської молоді присвячені праці багатьох науковців. Основні напрямки природоохоронного просвітництва знайшли своє відображення в дослідженнях А. Волкової, І. Зверева, А. Захлебного, І. Суравегіної, С. Шмалей. Формування екологічної культури особистості шляхом її участі у природоохоронній роботі є предметом досліджень А. Алексєєва, Н. Дуденко, Н. Жук, Б. Йоганзена, Є. Макарова, А. Момотової, Н. Рикова, Н. Родової, С. Павлюченко та ін.

Основні орієнтири екологічної освіти і виховання визначаються «Концепцією екологічної освіти України», в якій виокремлюється основна мета екологічної освіти. Це «формування екологічної культури окремих осіб і суспільства в цілому, формування навичок, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості». Концепцією визначаються основні завдання екологічної освіти, серед яких формуванню екологічній культурі відводиться особливе місце. Цей процес передбачає розвиток особистої відповідальності за стан природи, вміння прогнозувати особисту діяльність, розвиток умінь приймати відповідальні рішення щодо вирішення проблем охорони навколишнього середовища, оволодіння нормами екологічно грамотної поведінки. Виділяються основні компоненти екологічної освіти: екологічні знання, екологічне мислення, екологічний світогляд, екологічна етика, екологічна культура. Кожному компоненту відповідає певний ступень екологічної зрілості: від елементарних екологічних знань до

практичної їх реалізації шляхом залучення учнів до природоохоронної роботи [1, с. 3-5].

Одним з принципів побудови системи екологічного виховання, яка сприяє формуванню соціальних ключових компетентностей є оволодіння культурою. Цей процес передбачає не тільки усвідомлення матеріальних і духовних цінностей, але і здатність адекватно оцінювати свою власну участь у розвитку суспільства, робити свій внесок у неперервний процес оволодіння культурою екологічної поведінки [3, с. 53].

Під екологічною культурою розуміють системне особистісне утворення, яке виступає нормативним регулятивом гармонійної взаємодії людини з природою і виявляє себе в екологічно доцільному характері окремих дій людини в природі, і природокористуванні загалом [2, с. 6].

Виховання екологічної культури О. Пруцакова розглядає як формування в особистості таких ціннісних орієнтацій і моральних почуттів, за яких готовність до природоохоронної діяльності, активна екологічна позиція, недопущення порушень правил природоохоронної поведінки іншими є органічними складниками світогляду, а власна природоохоронна поведінка – невід'ємною частиною діяльності. Основним і загально визнаним критерієм рівня екологічної культури особистості автор вважає практичну природоохоронну діяльність [5, с. 4].

С. Лебідь виокремлює три компоненти екологічної культури особистості: імперативно-інформаційний, мотиваційно-ціннісний та операціонально-діяльнісний. В контексті нашого дослідження особливої уваги заслуговує третій компонент, в основу якого покладено практичні уміння, навички та технології екологічної діяльності. Операціонально-діяльнісний компонент призначений сприяти залученню школярів до діяльності, спрямованої на вирішення екологічних проблем. Серед психолого-педагогічних умов формування в учнів екологічної культури варто наголосити на необхідності набуття досвіду екологічно зорієнтованої діяльності, адже одним із каналів збагачення змісту екологічної культури є саме практичний [2, с. 6-8].

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що активна, свідома, добровільна участь школярів у природоохоронній роботі як елемент прояву екологічної культури є кінцевою метою екологічного виховання. А саме ставлення до природи і її об'єктів,

екологічна доцільність вчинків, визначає рівень культури екологічної поведінки особистості [4, с. 241].

В педагогічній практиці акцент робиться на створення певних сприятливих умов для процесу формування екологічної культури учасників освітнього процесу засобами природоохоронної роботи. Однак педагогічна сутність цього феномена іманентно звертає увагу педагогів на оптимальне застосування освітнього середовища як виховної системи для гармонізації відносин у системі «людина-природа», оскільки природоохоронна робота формує загальнолюдські норми моральної поведінки по відношенню до навколишнього середовища та дозволяє кожному школяру зробити реальний внесок у збереження довкілля.

Таким чином, можна зробити висновок, що в умовах сучасної екологічної ситуації, що склалася в Україні, особливої актуальності набуває пошук шляхів формування екологічної культури підрастаючого покоління. Досягнення суттєвих результатів у цьому напрямі можливе лише за умови широкого залучення учнівської молоді до участі у природоохоронній роботі.

Список використаних джерел:

1. Концепція екологічної освіти України. – К.: Аспект-Поліграф, 2008. – 32 с.
2. Лебідь С.Г. Формування екологічної культури учнів 7-11 класів у процесі вивчення курсу екології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07. «Теорія і методика виховання» / С.Г. Лебідь. – Київ, 2001. – 17 с.
3. Прутченков А.С. Ключевые компетенции в экологическом воспитании / А.С. Прутченков // Школьные технологи. – №6. – 2008. – С. 46-54
4. Пруцакова О.Л. Проблеми формування екологічної культури школярів / О.Л. Пруцакова // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – 2012. – №16. – кн. 1. – С. 240-247.
5. Пруцакова О.Л. Формування основ екологічної культури учнів 5-8 класів засобами дидактичної гри : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07. «Теорія і методика виховання» / О.Л. Пруцакова. – Київ, 2002. – 20 с.